

sl.1. Utemeljitelji i istomišljenici nove čitaonice "Hrvatsko kolo", Jelsa, 1910. (?)
U sredini s crnim šešišom otac Jurja Dobrovića, Luka, djed Juraj i brat Stjepan na desnoj strani stoje.

JELSA

Jelsa sredinom 19. st. bilježi snažan gospodarski uzlet. Brodarstvo i pomorstvo ključne su aktivnosti koje su od ribarskoga i težačkog naselja pretvorile Jelsu u razvijeno mjesto na otoku Hvaru. Gradić je imao državno skladište soli, poštanski ured, oružničku postaju, narodnu čitaonicu. Zapošljavao je učitelja i učiteljicu, liječnika i ljekarnika. Reguliran je vodotok i isušene su močvare, izgrađeno je sigurno пристаниште, lukobran i obala, kao i tipične stambene gradske dvokatnice. U tom preobražaju Jelse od sela u gradić glavni su protagonisti bili članovi uglednih građanskih obitelji Duboković, Carić, Peronja, Gamulin, Sučević i Dobrović.¹

Nekoliko generacija obitelji slikara Jurja Dobrovića bili su trgovci tekstilom. Njezini istaknuti članovi, slikarov djed Juraj, otac Luka i stric Stjepan, zagovarajući opće društvene i humanističke vrijednosti koje su u to vrijeme bile sukus duhovnoga i kulturnog procvata, bili su jedni od utemeljitelja Narodne čitaonice u Jelsi 1868. g.

U Hrvatskoj su, sredinom 19. st. čitaonice imale jaku društvenu, kulturnu i političku misiju i djelovale su kao središta prosvjećivanja i širenja ideja narodnog preporoda. Jelšanska narodna čitaonica bila je prva takva ustanova na nekome od dalmatinskih otoka.

Nakon političkog razmimoilaženja s upravom Narodne čitaonice, Dobrovići su sa svojim istomišljenicima otvorili drugu čitaonicu - *Hrvatsko kolo*, i smjestili je u svojoj kući na obali. Zahvaljujući političkim razmiricama i podjelama, Jelsa je tako imala dva kulturna okupljališta.

Osim druženja i igara (šah, biljar, kartanje), u čitaonici su se mogle pročitati brojne novine i časopisi - *Vienac, Krjies, Suvremenik, Danica, Starohrvatska prosvjeta...* Taj ambijent duhovno je obilježio djetinjstvo slikara Jurja Dobrovića.

1. O razvoju Jelse vidjeti: *Jelsa u hrvatskom narodnom preporodu Dalmacije*, Matica hrvatska Jelsa, 1994., ur. Pavao Palaversić.

sl.2. Crkva sv. Ivana i Kuća Dobrović, lijevo.

sl.3. Predsoblje, I. kat

sl.4. "Zeleni salon", I. kat

sl.5. Spavaća soba, II. kat

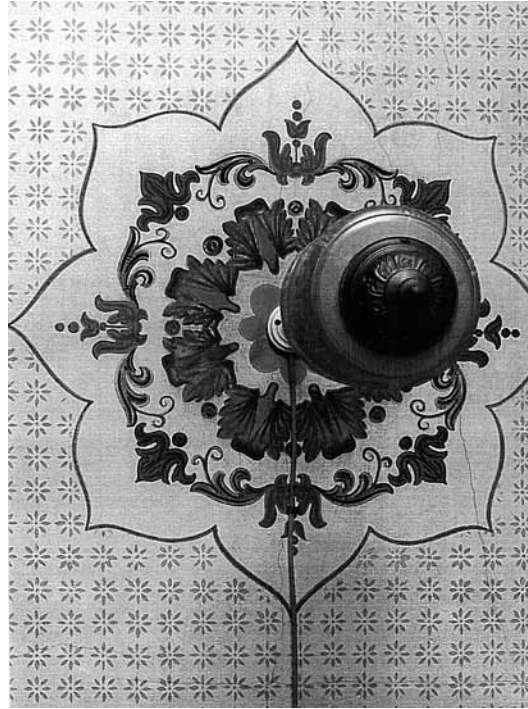
KUĆA DOBROVIĆ

Kuća Dobrović nalazi se na Trgu sv. Ivana, oko kojega se u razdoblju od 14. do 19. st. formirala gradska jezgra. Danas, za ljetnih večeri, taj prostor služi za kulturna događanja.

Zgrada je dvokatnica, pokrivena četverovodnim krovom, dograđena krajem 19. st. Na glavnoj fasadi, južnom pročelju okrenuta prema renesansno-baroknoj crkvi sv. Ivana, naglašena je kamena plastika prozora, vrata, krovnog vijenca i balkona. Balkon je oslonjen na četiri kamene konzole koje oponašaju barokna rješenja. Ograda je od ljevanog željeza, ukrašenoga neostilskim elementima. Rasporedom prostorija i opremom tipična je i dobro očuvana građanska kuća u Dalmaciji, a u Jelsi je jedan od najboljih primjera neobarokne stam-

sl.6. Kuhinjski ormar s posuđem

sl.7. Detalj zidnog oslika

bene arhitekture. Kuća je registrirana kao spomenik kulture.² U unutrašnjem dijelu nalaze se dvorište i terasa, oplemenjeni malim, ali bujnim i raznolikim cvjetnjakom, *đardinom*, koji su pomno njegovale gospođe Dobrović. Mirisi i boje limuna, vinove loze, palmi i đirana upotpunjuju doživljaj autentičnoga mediteranskog ambijenta u kojemu se visoko cijene bujne oaze zelenila.

U prizemlju zgrade svojedobno su bila skladišta i trgovina tekstila.

Svakodnevni život obitelji odvijao se na prvom katu, u kuhinji i *tinelu* (prostoru za blagovanje i dnevni boravak) koji izlaze na terasu, i u reprezentativnome, tzv. *zelenom salonu*. Terasa je veliki dio godine bila prostor dnevnog boravka.

U tinelu se nalazi sačuvani dio obiteljske knjižnice sa stotinjak knjiga čiji sadržaji govore o duhovnom interesu i preokupacijama ukućana. U salonu sa sačuvanim zidnim oslicama još iz 19. st. dominiraju neobarokna garnitura za sjedenje, veliko zrcalo s pozlaćenim okvirom i portreti Marijete i Jurja Dobrovića, slikarove bake i djeda. Tu se nalazi i bista Ante Starčevića, djelo kipara Ivana Rendića, jedini sačuvani predmet iz čitaonice *Hrvatsko kolo*.

Drugi je kat bio namijenjen obiteljskoj intimi - odmoru i spavanju.

DONACIJA DOBROVIĆ

Slikar Juraj Dobrović rodio se u toj obiteljskoj kući 1928. g. Školovao se u Bolu, Splitu i Zagrebu. Završio je ekonomski i filozofski fakultet (povijest umjetnosti). Živi i radi u Zagrebu.

Umjetnik je na svjetskoj i nacionalnoj umjetničkoj sceni prisutan već dulje od pola stoljeća. Bio je sudionik avangardnoga umjetničkog međunarodnog pokreta *Nove tendencije*, jednoga od najvažnijih priloga hrvatske umjetnosti međunarodnim umjetničkim gibanjima.

Pripada likovnosti snažnoga analitičkog i metafizičkog naboja. Njegov umjetnički izričaj samostalno je i izdvojeno mjesto hrvatske likovne scene druge polovice 20. st.

Izlagao je na brojnim svjetskim i nacionalnim izložbama, a njegova djela nalaze se u mnogim muzejima/zbirkama suvremene umjetnosti.

Najvrniji interpret i poznavalac Dobrovićeva opusa Jerko Denegri za njegovo stvaralaštvo smatra *da bi to zapravo u svojoj biti bila jedna duboko osobna i intimna umjetnost, umjetnost nastala iz neke vrlo jake unutrašnje potrebe, a dokaz čemu je i činjenica da ta umjetnost nije u svome početku proizišla iz uobičajene profesionalne umjetničke edukacije. Tome nasuprot, ustrajnim naporom samoizgrađivanja Dobrovićeva umjetnost napokon se utemeljila kao umjetnost koja se više nego estetikom nedvojbenih estetskih vrijednosti svojih tvorevina iznad sveg iskazala i dokazala etikom jednog ljudskog svjetonazora*.³

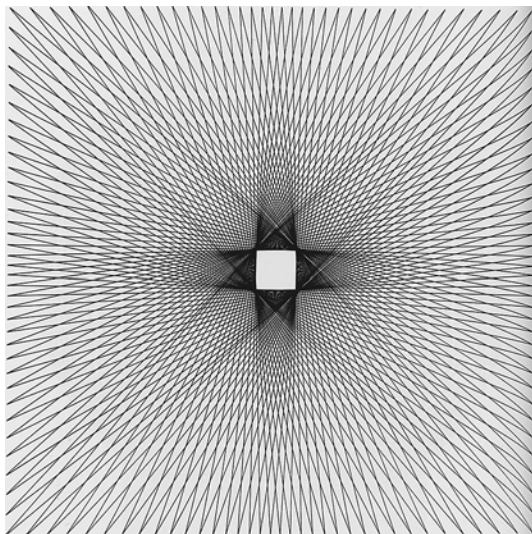
Kuću na Jelsi Dobrović je, niz godina obnavljao vlastitim angažmanom i novcem, bez ičije pomoći. Pritom je strogo respektirao izvorni izgled kuće i interijera - od *škura*, kvaka i podnih kamenih ploča do daščanih podova i restauracije stilskog pokućstva i obiteljskih slika. U autentičnim ambijentima *tinela*, predsoblja, salona i kuhinje sačuvani su predmeti odbljesak minulih vremena; u njima pulsira životni ritam obitelji Dobrović

2. Kuća DOBROVIĆ, Jelsa, preventivno je zaštićena 2009., kao spomenik profane graditeljske baštine. Registar kulturnih dobara P-3762.

3. Denegri, Jerko. Juraj Dobrović. *Spiritualna i sublimna geometrija Jurja Dobrovića*, DAF, Zagreb/Galerija umjetnina, Split, str. 23.

sl.8. Polje/Field, 1965.
29x29 cm
sitotisak

sl.9. Reljef s unutarnjim preklapanjem br.11 /
Relief with internal folding no.11, 1967.
40x40 cm
lesonit, boja

i dalmatinskog podneblja u kontinuitetu od gotovo dva stoljeća. Prostor je to intenzivnih sjećanja na generacije njezinih ukućana, na slike obiteljskih svakodnevnih rituala, na pojedinačne ljudske sudbine, na zaboravljene oblike društvenog života.

Kulturno-povijesna, umjetnička i ambijentalna cjelina koju čini Kuća Dobrović postala je, samim činom darivanja zaštićenih spomenika kulture - Kuće Dobrović, Kulturno-povijesne zbirke i Zbirke grafika, slika i reljefa Dobrović - umjetničke zbirke, važna muzejska institucija.⁴

Kulturno-povijesna zbirka sadržava predmete kojima su generacije obitelji opremale svoj stambeni prostor. Riječ je o 257 eksponata grupiranih u sedam cjelina. To su namještaj, rasvjetna tijela, posuđe, pribor i kuhinjski pribor, slike, skulpture, fotografije, pisaci pribor, tehnički predmeti i ostalo. Sve nabrojeno potječe iz 19. i prve polovice 20. st. i osvjetljava kulturu stanovanja građanstva srednjodalmatinskog otočja. Nakon stručne obrade⁵ ta je Zbirka upisana na Listu zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske.⁶

Zbirka grafika, crteža i reljefa Jurja Dobrovića⁷ također je, prema istom protokolu, proglašena kulturnim dobrom. Sastoji se od 60 radova koji daju cjeloviti, retrospektivni presjek svih bitnih sastavnica Dobrovićeva umjetničkog izričaja i poetike - od seta bakrenih pladnjeva nastalih 1960-ih godina, do radova neokonstruktivističkog izričaja iz 1960-ih i 1970-ih i radova s obilježjima neogeometrizma iz 1980-ih. Radove je umjetnik pomno odabrao težeći prikazati raspon stvaralaštva od početka 1960-ih do 2010. godine.

Postav darovanih umjetnina ono je što Kuću Dobrović čini jedinstvenom i izuzetnom te joj pridaje dodatnu muzeološku vrijednost. Dobrović je dio svojih radova izložio unutar povijesnih ambijenata zelenog salona, tinela i hodnika prvoga kata, inzistirajući tako na odnosu autentičnoga stambenog prostora i svoga slikarskog

izraza. Umjetnina su izložene krajnje osmišljeno, stvarajući potpuno novi prostor interakcije, susreta njegove umjetničke osobnosti koju obilježava racionalno, čisto, analitičko, mirno i kontemplativno s kulturno-povijesnim ambijentom što ga je osmišlilo i sačuvalo više generacija obitelji. Taj iznimno dinamičan suodnos djela i ambijenta dokinuo je tipično muzejsko mirovanje i time stvorio novu razigranost, novu živost kuće.

Postav djela nastavlja se, sada u klasičnim "galerijskim uvjetima" na drugom katu. Prostor je potpuno ispraznjen, zidovi su obojeni u bijelo, montirana je posebna rasvjeta. Tu se izlažu radovi prema određenim slikarskim preokupacijama, temama. Kronologija i homogenost pojedinih ciklusa osnovna su načela postava, diskretno sugerirajući pitagorejsko naslijeđe što prožima rad tog umjetnika. U zapadnom krilu tematski raspored donekle prati i kronologiju nastanka radova; 1963. g. Dobrović stvara seriju bijelih reljefa *Polja*, sustavno iznijansiranih i raspoređenih polukuglica na kojima promjena svjetlosti daje toj jednoličnoj i tihoj površini novu ekspresiju. Sličnim postupkom, no s drukčijim gradbenim elementima, Dobrović će stvoriti ciklus *Reljefa, Kolaža* kao i mnogo stroži i reduciraniji, katkad konceptualni ciklus pod nazivom *US (Ur-Strukture)*, unutar kojega gledatelj maštom povezuje i stvara nove rasporede i cjeline.

Pet reljefa s unutarnjim preklapanjem (od 1976. do 1978.) na sjevernom zidu njegovi su posljednji trodimenzionalni radovi. Tematski ciklus crno-bijelih slika Dobrović stvara od 1977. g.: *Rezane kocke, Rezane prizme, Rezani oblici, Preklopljeni kvadrat, Preklopljeni pravokutnik. Triptih prema središtu* pritajenim gibanjem priziva raniju dinamiku Dobrovićeve struje koju je već 1965. Radoslav Putar lucidno označio *...udivljenošću pred veličinom sklada u kome se dodiruju kretanje i mir*.

Donator-umjetnik sam je autor toga stalnog postava; osmišljen je prema njegovu doživljaju i interpretaciji vlastitog opusa. Kuriozum je da ga je Ugovorom o darivanju slikar zaštitio od tuđih intervencija.⁸

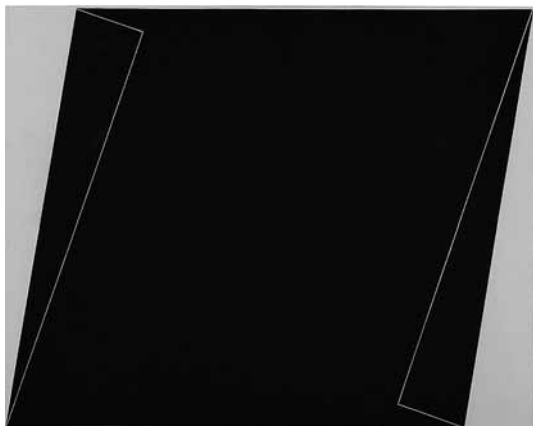
4. Ugovor o darovanju sklopljen 31. kolovoza 2010. (daroprimatelj Ana Kordić Galić, v.d. ravnateljice Muzeja Općine Jelsa u osnivanju i Ivo Milatić, načelnik Općine). Prije potpisivanja darovnice Kuća je otvorena javnosti 13. kolovoza 2010. uz prisutnost predstavnika lokalne uprave, građana i turista.

5. Zbirka su popisale Lukrecija Domijan, konzervatorica i Vladimira Pavić, muzejska savjetnica.

6. Rješenje o upisu u Registar kulturnih dobara - Lista zaštićenih kulturnih dobara; kl.: UP-10-612-08/09-06/0113. Urbr: 532-04-01-01/4-10-2, od 18. studenog 2009. Redni broj: 4369, MK RH.

7. Zbirka se sastoji od 60 umjetničkih radova. Rješenje o upisu u Registar kulturnih dobara RH - Lista zaštićenih kulturnih dobara, kl.: UP-10-612-08/10-06/0005. Urbr: 532-04-01-01/4-10-2, od 24. veljače 2010. g. Redni broj: 4495; MK RH.

8. U članku 3. Ugovora o darivanju stoji: *Darovatelj predaje u trajno vlasništvo daroprimatelju svoje nekretnine i umjetnine uz uvjet da su svi radovi postavljeni kao osmišljeni stalni postav, ne mogu biti drugačije razmješteni, niti posuđeni (ustupljeni) za bilo kakvu izložbu osim eventualno stručno pripremljene retrospektive.*

Ovom jelšanskom donacijom Dobrović se pridružuje vrlo suženoj listi hrvatskih umjetnika čiji se opusi prikazuju u njihovim rodnim kućama, ateljeima ili stanovima. To su još Ivan Meštrović, Vlaho Bukovac, Ladislav Kralj Međimurec, Jozo Kljaković, Cata Dujšin Ribar i Robert Frangeš. U muzeološkoj je praksi rijetkost da se cjelovitiji likovni opusi pojedinih umjetnika izlože javnosti, bilo kao dio stalnog postava, bilo kao stalne izložbe u muzeju. Jedine prilike za takav obuhvatan prikaz, no nažalost kratkotrajan, jesu retrospektivne izložbe.

Stoga će ova donacija, Kuća Dobrović, ubuduće biti ključno mjesto za upoznavanje Dobrovićeve opusa.

Donacijom umjetnika završava privatni, obiteljski diskurs i započinje javno djelovanje, tj. javno korištenje Kuće Dobrović. Zanimljivo je da je ta velika i vrijedna donacija inicirala osnivanje muzejske institucije, Muzeja Općine Jelsa. Taj je muzej obuhvatio i zbirke rasute na području općine Jelsa; Zbirku novije povijesti NOB-a i etnografsku Zbirku vinogradarstva i vinarstva u Spomen-domu u Pitvama te zbirku Ribarskog muzeja Vrboska (osnovan 1972. g.), kao i Memorijanu zbirku skladatelja Antuna Dobronića (osnovana 2007. g.) smještenu u obnovljenoj zgradi Općinskog doma.⁹

THE DOBROVIĆ HOUSE

The painter Juraj Dobrović was born in Jelsa in 1928. He was educated in Bol, Split and Zagreb. He took degrees from the economics and philosophy (art history) faculties. He lives and works in Zagreb. He is an artist who has figured on the world and national art scene for more than half a century. He was a participant in the international avant-garde art project New Tendencies, one of the most important contributions of Croatian art to international art trends.

Dobrović is part of an art with a powerful analytical and meta-physical loading. His artist idiom is a distinct and independent place of the Croatian art scene of the second half of the 20th century. He exhibited at many world and national exhibitions, and his works are kept in many museums and collections of contemporary art.

For many years Dobrović renovated the house in Jelsa with his own work and money, without anyone's help. In the authentic settings of the tinel [reception room], hall, salon and kitchen there are preserved objects reflecting bygone times. They pulse with the rhythm of life of the Dobrović family and the Dalmatian climate over an uninterrupted period of almost two centuries. It is a space of vigorous remembering of the generations of the household, pictures of everyday family rituals, individual human fates, forgotten forms of social life.

The cultural and historical, artistic and environmental unit made up of the Dobrović House became, by the very act of the donation of protected monuments of culture – the Dobrović House, the cultural and historical collection and the Dobrović Collection of prints, paintings and reliefs – an art collection, an important museum institution.

sl.10. Preklopljeni pravokutnik / Folded rectangle, 1995.
60 x 74,7 cm
akril na platnu

9. Budući da Muzej Općine Jelsa nije donio svoj Statut ni Pravilnik o unutarnjem ustroju institucije, nazivi pojedinih muzejskih zbirki i izložbi navode se relativno proizvoljno. Dodatni se problem pojavljuje i zbog činjenice da je u kolovozu 2012. izbio požar u Spomen-domu Pitve te da Muzejski dokumentacijski centar nije dobio stručni izvještaj o stanju muzejske građe koja se ondje nalazila.